

Филон се показује као изразито слојевит али и постављеним сврхама прилагодљив мислилац. С једне стране, његов идентитет је комплексан: он је јелинофони Јудејац који делује у мултикултуралном свету Римског царства; с друге стране, он, нарочито после погрома Јевреја у лето 38. у Александрији, све више увиђа потребу да јудејство широј публици Римског царства представи на нови начин. Међутим, у свим својим трагањима за ефикасним изразом, Филон

остаје верујући Јеврејин, који, било коју књижевну врсту да користи и било којим философским системом да се служи, наглашава улогу Бога откривеног у Писму. Тај принцип постаће модел мишљења за многе оце и учитеље Цркве.

Предраг Драгутиновић
(pdragutinovic@bfspc.bg.ac.rs)
Православни богословски факултет,
Универзитет у Београду

□

Jörg Frey, *Theology and History in the Fourth Gospel. Tradition and Narration*

Waco, Texas: Baylor University Press, 2018

257 стр. ; 21 cm

ISBN: 978-1481309899

Јорг Фреј, професор Новог Завета на Теолошком факултету у Цириху и један од водећих стручњака за Еванђеље по Јовану и јовановске списе уопште, недавно је новозаветну науку обогатио још једном запаженом студијом која представља прерађену верзију предавања која је држао у јануару 2018. на Универзитету Јејл у оквиру циклуса Yale Shaffer Lectures. Професор Фреј се у својој књизи

фокусира на кључно питање на пољу истраживања Еванђеља по Јовану, а оно се тиче односа историје и теологије у овом тексту. У оквиру проучавања Еванђеља по Јовану често се срећу непомирљиво поларизоване позиције: с једне стране, постоје истраживачи који овом Еванђељу одричу историјску валидност, читајући га искључиво као теолошки наратив који не нуди релевантан историјски ма-

теријал; с друге стране, многи научници виде у Еванђељу по Јовану поуздан историјски извештај, који потом на различите начине хармонизују са синоптичким материјалима. Аутор књиге о којој је реч надовезује се на поменућу дебату и нуди један избалансиран приступ тексту Еванђеља. Већ из самог наслова књиге о којој је реч јасно да је полазна тачка читања Еванђеља *теологија* (или како сам аутор често наглашава: христологија), која је међутим уско повезана са *историјом*. Еванђелска прича почива на два нивоа: први је ниво исприповедане приче о оваплоћеном Исусу (засноване на старијим, Еванђелисти доступним историјским традицијама), а други је ниво нарације, односно приповедање приче актуелним рецепијентима (заснован на теолошким рефлексијама које одражавају актуелне теме јовановске заједнице). Еванђеље је дакле једна *теолошки интерпретирана историја* која има за циљ да читаоце води ка дубљем и истинском познању идентитета Исуса Христа. Оно се првенствено чита као не као компилација нама недоступних извора према којима се Еванђелист односи хиперкреативно, већ као кохерентна наративна целина, коју на окупу држи густа мрежа метафора (стр. 10). Кључно питање свакако остаје питање теологије и историје, традиције и нарације. Оно се може разложити на низ потпитања: „Да ли их можемо раздвојити и одредити шта је историјски истинито,

а шта је само интерпретација или теологија? Или су они повезани у готово нераздно јединство, тако што су увиди и страхови заједнице рецепијената унесени у нарацију Исуса историје, и сходно томе је оваплоћени Исус приказан у светлу каснијих христолошких схватања као божанско биће? Ако је то тако, која је функција стапања хоризоната која ово Еванђеље и његов приказ Исуса историје чини тако јединственим међу Еванђељима“ (стр. 9).

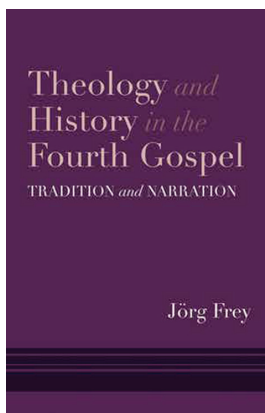
Књига је подељена на три велике тематске целине. Први део, под насловом „Христологија као теологија. Јовановски приступ као изазов некад и сада“ (стр. 13–58), посвећен је христологији Еванђеља по Јовану, која се излаже кроз призмину религијско-историјских изазова, терминологије (христолошких назива), као и наративне презентације Исусовог божанског идентитета. Констатује се да Еванђелист активира доступне месијанске традиције и инволвира их у један нови наратив чији је циљ да читаоце поведе као дубљем поимању Христове личности: „Тако, невидљиви Бог, који се не може представити ниједном сликом, у Христу — и од тада у историјској причи о Христу — поседује слику, што је је једини начин путем кога Божија истинска природа може бити спозната“ (стр. 57). Други део, под насловом „Трагање за Исусом историје. Историјске традиције у Четвртог Еванђељу“ (стр. 59–142) обрађује

тему „историчности“ Еванђеља. У том контексту аутор најпре излаже сложену и контраверзну тематику извора еванђелског текста, констатујући познавање Еванђеља по Марку од стране Јована („критичко усвајање или корекција Марка са становишта јовановске христологије и теологије“, стр. 72–73), потом бројне покушаје хармонизације и усаглашавања наратива Четвртог Еванђеља са синоптичком традицијом. Дискутујући методолошка питања и критеријуме, аутор долази до закључка да Еванђеље по Јовану није примарно заинтересовано да посредује историјски прецизне податке о Исусовом животу, већ да приоритет има теологија која се према историјском материјалу односи већ ома селективно и слободно. Стога се модификација традиције огледа у три поступка: „replotting, re-narrating and reimagining“ (стр. 127). У трећем делу „Духовно Еванђеље. Прерада приче о Исусу у циљу дубљег разумевања“ (стр. 143–203) акценат је на креативној трансформацији приче о Исусу кроз Духа. Наиме, улога Духа је да „подсети“ верујућу заједницу на утемељујућу причу и тако повеже Исуса *историје* и *садашњости* верујуће заједнице. Дух Свети, Параклит, је тај који оприсутњује Исуса, поучавајући заједницу, између осталог,

у исправном разумевању јудејског Писма. Дух води заједницу ка „пunoј истини“ и даје одлучујући суд о Исусовој смрти на крсту као тренутку његовог прослављења. Еванђеље је парадигматска прича која прича коју Дух претаче у ситуације пост-вакрсне заједнице.

Еванђеље по Јовану заузима јединствено место у ранохришћанској књижевности. У том погледу, адекватно читање овог текста захтева промишљену херменеутичку оријентацију. Са једне стране, овај јединствени наратив има сопствене захтеве и законитости, чије занемаривање може представљати озбиљну сметњу за његово разумевање — у том смислу треба разумети апел Џејмса Дана: „Let John be John!“; с друге

пак стране, неизбежно је читање Јована заједно са Синоптицима и другим ранохришћанским традицијама, што отвара многа питања о којима је већ било речи. Следећа формулација професора Фреја може понудити захтевани херменеутички оријентир: „Конципирано нешто другачије, Еванђеље по Јовану наставља да приповеда утемељујућу причу хришћанства, причу о Исусу, која се одвија у јасно дефинисаном контексту времена и простора. Прича се пак приповеда са становишта теолошког убеђења у погледу Исусовог стварног иден-

титета. Ова теолошка перспектива и намера Еванђелисте воде читаоце ка адекватном разумевању онога што Исус јесте, преобликујући при томе у великој мери сећање на Исуса.“ (стр. 141). Прича о Исусу се не приповеда просто као епизода из далеке прошлости, већ на такав начин да се врши премошћавање између прошлости и садашњости реципијента пост-васкрсне заједнице. Прича је исприповедана тако да јача идентитет верујуће заједнице, лишене видљивости и физичке присутности Исуса Христа. У том смислу је Јованова прича првенствено теолошка прича, ауторизована од стране Параклита, али и прича чији су историјски оквири јасно оцртани: „Моја поента је да

је у Еванђељу по Јовану приоритет има теологија, а не историја: специфична и развијена теологија, заснована на високој христологији сагледавања Исуса као човека и божанског бића. Усвојени широк спектар ранијих месијанских и христолошких традиција је програмски инволвиран у ову христолошку перспективу, тако што аутор у великој мери наново приповеда и преобликује причу о Исусу“ (стр. 206).

*Предраг Драготиновић
(pdragutinovic@bfspc.bg.ac.rs)*

*Православни богословски факултет,
Универзитет у Београду*

□

**О. Василиос Термос, У њошрази за личношћу,
„Истинишо“ и „лажно сојство“ према Доналду
Виникошу и Св. Григорију Палами**

Превод са грчког сестринство манастира Градац

Градац — Београд: Манастир Градац — Библијски институт ПБФ, 2019

63 стр. ; 21 cm

ISBN: 978-86-81354-02-5

Инспиративна интердисциплинарна студија оца Василија Термоса, објављена у преводу сестара манастира Градац под на-

зивом *У њошрази за личношћу*, доноси нам значајне увиде који се тичу феномена људске егзистенцијалне неистинитости, од-